

# Om filosofibegreppet i den platonska dialogen *Rivalerna*

*Lorenzo Casini*

På senare år har man kunnat skönja ett växande intresse för filosofibegreppets uppkomst. Det handlar alltså om hur själva termen *philosophia* växt fram och börjat användas under antiken. Enligt antika källor ska Pythagoras ha varit den förste att kalla sig själv för filosof, men om dessa uppgifter verkligen stämmer är numera omstritt. Det var snarare först under senare hälften av 400-talet f.Kr. som termen *philosophia* etablerades. Den användes då för att beskriva olika typer av intellektuell verksamhet och hade en ganska flytande innebörd. Enligt flera moderna forskare var det Platon som slutligen gav termen en mer teknisk innebörd och använde den för att karakterisera en ny och väldefinierad disciplin.<sup>1</sup>

I den samling platonska skrifter som sammanfördes redan under antiken finns en kort dialog, vars äkthet varit ifrågasatt sedan början av 1800-talet, som diskuterar vad det innebär att filosofera.<sup>2</sup> Dialogen går under flera namn. I en del manuskript heter den *Erastai*, som betyder älskarna eller beundrarna, men det finns även manuskript där den benämns som *Anterastai*, det vill säga rivaliserande *erastai*.<sup>3</sup> Under antiken betraktades den som äkta och Thrasyllus placerade den i den fjärde tetralogin tillsammans med *Alkibiades I*, *Alkibiades II* och *Hipparchos*. Det var inte förrän i inledningen av 1800-talet som man började att betvivla dess äkthet. Flera uttolkare har därefter argumenterat för att dialogen tillkommit inom Akademien några generationer efter Platons död och utgör en polemik mot den aristoteliska skolans bildningsideal.<sup>4</sup> Skälen till att avfärda den som oäkta har emellertid varit rätt svaga. En analys av språk och stil gör gällande att det är osäkert ifall Platon skrev

1. Se t. ex. Nightingale 1995 och Hadot 2015.

2. Platons skrifter kommer att citeras efter Jan Stolpes översättning i Platon, *Skrifter*, vol. 1–6.

3. Termen *anterastês* förekommer på ett par ställen i dialogen (132c och 133b). I Diogenes Laertios genomgång av Thrasyllus tetralogier kallas dialogen *Anterastai* eller *Om filosofin* (III.59).

4. Se Isnardi 1954, Carlini 1962 och Centrone 2005.

den, men att den inte heller utan vidare kan bedömas som oäkta.<sup>5</sup> Den huvudsakliga invändningen när man avfärdat den som oäkta har i stället varit att dialogen saknar teoretiskt värde och är alldeles för simpel för att kunna vara skriven av Platon.<sup>6</sup>

Under de senaste decennierna har det emellertid funnits åtskilliga uttolkare som argumenterat för att dialogen är filosofiskt intressant och en del av dem har också påpekat att det är fullt möjligt att Platon är dess upphovsman.<sup>7</sup> Dialogen skulle följaktligen kunna vara betydligt äldre än vad somliga tidigare trott. Enligt Holger Thesleff skrevs den under Platons livstid, närmare bestämt under 360-talet f.Kr., och användes inom Akademien som ett övningsstycke i dialektisk metod.<sup>8</sup> I så fall kan den aristoteliska skolans bildningsideal omöjligen vara måltavlan.

Syftet med föreliggande text är att undersöka huruvida *Rivalerna*, som dialogen heter i svensk översättning, snarare kan vara en kritisk granskning av den syn på filosofi som var utbredd i början av 300-talet f.Kr. Det var då som de första skolorna för högre utbildning grundades i Aten. Vid denna tid var skillnaden mellan filosof och sofist eller filosofi och retorik ännu inte etablerad. Dessa skolor erbjöd utbildning i bland annat talekonst och olika typer av argumentationskonst. De konkurrerade om studenter och anseende, vilket gav upphov till en hård rivalitet. Varje skola behövde profilera sig gentemot konkurrenterna. Det skedde inte bara genom att lyfta fram det egna utbildningsprogrammet som det i särklass bästa, utan också genom att försöka diskreditera konkurrenterna på olika sätt. Två pamfletter från denna period finns bevarade: Alkidamas *Om sofisterna* och Isokrates *Mot sofisterna*. Båda anses ha tillkommit omkring 390 f.Kr. Det är ungefär vid den tid då Platon antas ha grundat Akademien.

Om *Rivalerna* är knuten till dessa diskussioner bör den ha tillkommit under Platons livstid, snarare än efter hans död. Den skulle då kunna vara en av hans tidiga dialoger. Jag kommer emellertid inte att uttryckligen argumentera för att det är Platon som har skrivit den.

## Dialogens inramning och huvudpersoner

Dialogen utspelar sig i Dionysios skola och inramningen påminner om

5. Se t. ex. Ledger 1989, s. 144f.

6. Se t. ex. Schleiermacher 1809, s. 273–76 och Souilhé 1962, s. 105–12. För en kritisk genomgång av Schleiermachers argument, se Pageau St-Hilaire 2014, s. 3–6.

7. Se Annas 1985, Davis 1985 och Bruell 1987.

8. Se Thesleff 1982, s. 219.

den i dialogerna *Lysis* och *Charmides*.<sup>9</sup> Sokrates berättar att han gick in och fick syn på några pojkar av fin börd som såg utomordentligt bra ut. De var där tillsammans med sina beundrare (*erastai*).<sup>10</sup> Två av pojkarna hade en hetsig diskussion om något, men Sokrates kunde inte riktigt höra vad de tvistade om. Det såg ut som att deras meningsutbyte gällde Anaxagoras eller Oinopides eftersom de tycktes rita cirklar och visa olika lutningar med hjälp av händerna (132a–b).

En av dessa tvistande pojkar hade två rivaliserande beundrare på plats och Sokrates frågade en av dem vad det var för något ”stort och fint” som pojkarna ägnade sig åt med så mycket engagemang. Beundraren svarade att de ”babblar om himlafenomen och pratar filosofiskt strunt”. Sokrates blev förvånad över denna hårda respons och frågade den unge beundraren ifall han tyckte att det är skamligt att filosofera. Hans rival (*anterastês*), som satt bredvid honom och hade hört konversationen, genmälde att någon som ägnat ”hela sitt liv åt att brottas, frossa och sova” inte kan tycka något annat än att filosofi är något skamligt. Den förre hade nämligen ägnat sig åt fysiska övningar (*gymnastikê*) och den senare åt de musiska konsterna (*mousikê*).<sup>11</sup> Därför bestämde sig Sokrates för att fråga den som gjorde anspråk på att vara beläst, snarare än den som inte hade någon erfarenhet av argumentation, huruvida ”det är fint eller inte att filosofera”. När de två ynglingarna hörde detta avbröt de sin egen diskussion och började i stället att lyssna på den som var på väg att börja, vilket gjorde att Sokrates blev alldeles hänförd (132b–133a).<sup>12</sup>

## Filosofi och lärdom

På Sokrates fråga svarade den beläste rivalen på ett ärelystet sätt att han inte ens skulle betrakta som människa den som ansåg det skamligt att filosofera. Enligt honom var det fint att filosofera. Sokrates påpekade

9. Enligt Diogenes Laertios var det i Dionysios skola som Platon fick sin undervisning (III.4).

10. Pojkarna är tonåringar och deras beundrare är i det här fallet unga män som bara är några år äldre än dem. En liknande relation hittar man i dialogen *Lysis* där den unge Hippothales är förälskad i den yngre Lysis.

11. De musiska konsterna, som omfattade bland annat musik, poesi och dans, och gymnastik, som omfattade fysisk träning och utövandet av olika idrotter, var grundutbildningens två huvudområden och skulle fostra själen respektive kroppen. De diskuteras i *Staten* inom ramarna för väktarnas uppfostran (376c–412b). Enligt Diogenes Laertius hade Platon i sin ungdom ägnat sig åt såväl brottning som diktning (III.4–5).

12. En liknande beskrivning av den effekt som unga vackra män har på Sokrates hittar man i *Charmides* (155c–d).

att man måste veta i grund och botten vad något är för att kunna avgöra huruvida det är fint eller skamligt. Rivalen menade att han visste: att filosofera, ansåg han, är att ”lära sig så mycket som möjligt i livet” (133b–c).

Sokrates tyckte först att det låg något i detta, men efter att ha tänkt på det en stund frågade han rivalen om filosofi är att lära sig många saker (*polymathia*). Rivalen svarade att det är det. Sokrates undrade då ifall filosofi bara är något fint eller om det också är något gott. Rivalen svarade att filosofi är ”något mycket gott”. Sokrates ville då veta ifall han ansåg att detta är något säreget för filosofin eller om det även gäller för andra företeelser, som till exempel kärleken till fysiska övningar (*philogymnastia*). Rivalen vidhöll att han aldrig skulle gått med på det om han diskuterat saken med den andre beundraren, men inför Sokrates så höll han med om det. Då kunde Sokrates få rivalen att även gå med på att kärlek till fysisk träning är att utföra många övningar precis som filosofi är att lära sig många saker, samt att de som älskar fysiska övningar inte vill någonting annat än att sätta sina kroppar i gott skick och att det är många övningar som leder till att kroppen kommer i gott skick (133c–134a).

När diskussionen kommit till denna punkt ansåg Sokrates att det var lämpligt att involvera den andre beundraren eftersom denne hade erfarenhet av fysiska övningar. Han frågade honom om det är med många eller med måttliga övningar som kroppen blir i gott skick. Denne svarade att han trodde att ”till och med en gris – som man brukar säga – visste att det är med måttliga övningar som man försätter kroppen i gott skick, så varför skulle inte det gälla en man som varken sover eller äter, saknar varje spår av brottarnacke och är mager som en sticka av allt grubbel?”. Det fick ynglingarna att skratta och rivalen att rodna. Sokrates vände sig därefter till rivalen och frågade om han gick med på att det varken är få eller många övningar som försätter kroppen i gott skick, utan måttliga. Rivalen svarade att ifall han diskuterat saken med den andre beundraren så skulle han ha stått fast vid sin tes, men inför Sokrates så gick han med på det. Då kunde Sokrates få honom att gå med på att allt som är nyttigast för kroppen är det i måttlig mängd, samt att det förhåller sig på samma sätt med sådant som gagnar själen. Eftersom kunskaper (*mathēmata*) är något som gagnar själen, är det måttliga kunskaper och inte många som gagnar själen. Alla tre var överens om att det är läkaren och gymnastikläraren som man bör tillfråga om man vill veta vilken den måttliga mängden övningar och mat är som är den rätta för kroppen. Men vem ska avgöra vad som är den rätta mängden kunskaper som man

bör plantera och så i själen? Här fylldes de alla av villrådighet (*aporia*) och rivalerna tappade all entusiasm för diskussionen (134a–135a).

### Filosofi och femkamp

Sokrates valde då att driva undersökningen vidare på ett annat sätt och undrade vilka kunskaper filosofen bör lära sig i första hand eftersom han varken bör lära sig allt eller många saker. Rivalen svarade att det är de finaste och mest passande kunskaperna som ger störst anseende, vilket man får om man framstår som erfaren i alla yrkeskonster (*technai*), och om inte i alla så åtminstone i så många som möjligt, och särskilt de som är mest framstående. Då undrade Sokrates om det är möjligt för en och samma människa att lära sig två eller flera yrkeskonster. Rivalen förtydligade då att han inte menade att filosofen ska behärska yrkeskonsterna lika väl som yrkesmannen, utan ”han ska bara kunna vad som är rimligt för en friboren och väluppfostrad man, så att han kan följa med mycket bättre än de andra när yrkesmannen talar, och han själv kan utveckla sin synpunkt så att han framstår som den skickligaste och mest bildade av de närvarande var gång någon yrkeskonst diskuteras eller demonstreras i praktiken” (135a–d).

Sokrates hängde inte riktigt med och undrade om rivalen menade att filosoferna är som femkamperna.<sup>13</sup> Femkamperna är underlägsna specialisterna i respektive gren och kommer i de olika tävlingarna på andra plats, men i förhållande till andra idrottsmän kommer de på första plats och besegrar dem. Förhåller det sig på samma sätt med filosoferna, att de kommer på andra plats när det gäller förståelsen av yrkeskonsterna, och på så sätt hamnar nära toppen och därmed överträffar alla andra? Rivalen tyckte att det var en bra liknelse. Filosofen är den som inte har utarbetat yttersta precision i något, men har ”ett visst grepp om alla ämnen” (135e–136b).

Sokrates undrade då om goda människor är nyttiga eller onyttiga. Rivalen svarade att de är nyttiga. Nästa fråga blev huruvida filosoferna är nyttiga eller inte. Enligt rivalen var filosoferna de allra nyttigaste. Sokrates invände då med att påpeka att när vi är sjuka vänder vi oss i första hand till den som är bäst, nämligen läkaren, och inte till den som är näst bäst. Det är likadant med allt annat. Det innebär att så länge det finns fackmän är filosofer onyttiga. Den slutsats som Sokrates drog av

13. Femkamp (*pentathlon*) under antiken inbegrep diskus, längdhopp, spjutkastning, löpning och brottning.

detta är att filosofi inte kan gå ut på att vinnlägga sig om yrkeskonsterna eller ägna sig åt mångveteri. De som ägnar sig åt yrkeskonsterna brukar kallas arbetare eller hantverkare (*banausoi*), men filosofi måste vara något annat (136b–137b).<sup>14</sup>

### Filosofi som politisk konst

Det finns yrkeskonster som gör hästar och hundar bäst och tämjer dem på rätt sätt. Sokrates undrade därför om samma sak inte gäller även för människorna. Rivalen gick med på att det finns en yrkeskonst som gör människor bäst, tämjer dem på rätt sätt och kan skilja mellan bra och dåliga människor. Han gick därefter också med på att domarkunskap, som även kallas rättrådighet (*dikaioсынê*), är den kunskap som på rätt sätt tämjer de tygellösa och lagbrytande i staterna. Dessutom kom man överens om att en människa som inte kan urskilja mellan bra och dåliga människor inte heller kan avgöra om hon själv är bra eller dålig. För detta krävs besinning (*sôphrosynê*), vilket likställdes med att ”känna sig själv”.<sup>15</sup> Rättrådighet och besinning likställdes sedan med varandra och kallades för politisk konst (*politikê*), vilket sades vara den yrkeskonst som tillkommer kungar, tyranner, statsmän, herrar och husbönder. Slutsatsen blev att på dessa områden bör filosofen inte komma på andra plats, liksom femkamperna, utan själv kunna tämja och döma på rätt sätt. Att filosofera är därför långtifrån detsamma som att kunna en massa olika saker och syssla med yrkeskonster. Denna slutsats fick den beläste rivalen att skämmas och han sade ingenting. Den okunnige beundraren höll däremot med och de övriga berömde det som Sokrates sagt (137b–139a).

### Efterhärming eller upptakt?

Dialogens avslutande stycke har varit en av anledningarna till att många moderna kommentatorer avfärdat dialogen som oäkta. Man har kritiserat slutstycket för att vara en begreppslig röra inspirerad av dialogen

14. *Banausia* var ett skymford som användes av aristokrater på ett nedsättande sätt om kroppsarbetare. I de platoniska dialogerna fyller termen dock en annan funktion: Platon använder den för att definiera filosofi gentemot andra typer av intellektuell aktivitet. Se Nightingale 1995, s. 55–59.

15. Att besinning är att känna sig själv tas upp även i *Charmides* (164d–165b) och *Alcibiades I* (131b och 133c).

*Charmides*.<sup>16</sup> Man kan dock invända att den begreppsliga kopplingen mellan rättrådighet, besinning och kunskap om sig själv är fullt begriplig, samt att dialogen *Charmides* lika gärna kan vara en vidareutveckling av dessa tankar snarare än förlagan till dem.<sup>17</sup> Om man utgår från att dialogen tillkommit efter Platons död är det inte särskilt överraskande att den kan framstå som ett banalt hopplock av teman som utvecklas på ett betydligt djupare och mer intressant sätt i flera av de kanoniska dialogerna. Om den däremot skulle vara ett av Platons tidigare alster framträder den i ett helt annat ljus. Mycket av innehållet skulle kunna betraktas som en första ansats till teman som sedan utvecklas i dialoger som till exempel *Charmides*, där man försöker definiera vad besinning är för något, eller *Staten*, där undersökningen syftar till att klarlägga rättrådighetens natur. *Rivalerna* skulle med andra ord kunna vara en av Platons tidiga dialoger.<sup>18</sup>

### **Rivalerna och synen på filosofi i början av 300-talet f. Kr.**

Som vi har sett genomsyras *Rivalerna* i stor utsträckning av olika typer av kammätningar eller former av rivalitet. Redan i inledningen tvisar två unga pojkar om något som tycks ha med astronomi att göra. En av dem har två rivaliserande beundrare på plats. Konkurrensen mellan rivalerna har dessutom ytterligare en dimension eftersom en av dem ägnat sig huvudsakligen åt fysiska övningar och den andre åt de musiska konsterna. Den erotiska inramningen till trots kretsar flera av dessa motsättningar kring frågor som har med utbildning eller lärdom att göra. Det är mot denna bakgrund man bör betrakta de två frågeställningarna om filosofi som kommer upp i dialogen. Det handlar, å ena sidan, om huruvida filosofi är något fint och nyttigt, som rivalen menar, eller om det bara är värdelöst strunt, som den andre beundraren är inne på. Denna frågeställning återspeglar en konflikt mellan de som ägnar sig åt filosofi och de som inte gör det. Men det handlar, å andra sidan, också om vad filosofi är för något och hur det bör bedrivas, vilket är uttryck för en annan typ av diskussion.

Rivalens uppfattning om filosofi präglas av kamp och ärelystnad. Den bygger i mångt och mycket på ett behov av att imponera på andra.

16. Se t. ex. Souilhé 1962, s. 105–12.

17. För den första invändningen, se Annas 1985, s. 125. För den andra invändningen, se Guthrie 1978, s. 390–92.

18. Jfr Annas 1985, s. 112. Se även Ledger 1989, s. 169.

I det här fallet handlar det synnerligen om pojken som han uppvaktar (133b). Huvudsaken enligt honom är inte att man besitter någon faktisk expertis, utan att man har störst anseende och framstår som skicklig och bildad i olika offentliga sammanhang (135d). När rivalen går med på att det är måttliga övningar som försätter kroppen i gott skick understryker han att han gör det därför att han inte har något behov av att strida för en seger mot Sokrates. Om han däremot hade diskuterat saken med den andre beundraren hade han gärna tagit striden och försvarat sin tes (134c).

Denna syn på filosofi för tankarna till hur filosofin uppfattades i början av 300-talet f.Kr. snarare än till något aristoteliskt bildningsideal. I sin korta skrift *Om sofisterna* argumenterar Alkidamas för att skrivkonsten är underlägsen konsten att kunna tala oförberett. Han menar att "somliga av dem som kallas sofister tar lätt på efterforskningar (*historia*) och utbildning (*paideia*)" och ligger därför "långt efter i både retoriken och filosofin". Det är alltså med hjälp av dessa två som man kan "tala väl – oförberedd – om vad det än gäller". Alkidamas tycks mena att det är genom efterforskningar och utbildning som man tillägnar sig retorik och filosofi. Filosofi enligt honom är alltså resultatet av efterforskningar och utbildning, och en nödvändig förutsättning för att kunna vara en skicklig talare som kan övertrumfa andra, krossa deras argument och vinna åhörarnas sympati (Alkidamas (ca 390 f.Kr.) 2017, s. 169–75).<sup>19</sup>

Alkidamas var långt ifrån ensam om att föra fram den här typen av resonemang. I Isokrates korta skrift *Mot sofisterna* hittar man liknande tankegångar.<sup>20</sup> I denna skrift kritiserar Isokrates många av dem som ägnar sig åt utbildning för att försumma konstens goda sidor och i stället komma med lättsinniga löften, sysselsätta sig med hårklyverier, strunta i sanningen, och sko sig på eleverna så mycket de bara kan. Det är därför de har så dåligt rykte bland vanligt folk. Även Isokrates förknippar filosofin med talekonsten. Enligt honom krävs det "mycket arbete och en djärv och skarpsinnig själ" för att "i varje enskilt ämne veta vilka av dess former som ska väljas ut och sättas ihop, och hur de ska ordnas, och dessutom ha känsla för vad som är rätt i stunden och kunna pryda hela talet med passande tankegångar och en rytmisk och melodiös diktion". Läraren måste dessutom "själv föregå med gott exempel" och gå

19. För en mer omfattande genomgång, se Liebersohn 1999.

20. Isokrates viktigaste inlägg i diskussionen om filosofin är *Antidosis*. Den skrevs emellertid betydligt senare (omkring 354 f.Kr.) och eftersom den representerar en senare fas av debatten där han polemiserar mot Platon faller den utanför ramarna för denna undersökning. Se Nightingale 1995, s. 13–59.

igenom det som kan läras ut så noggrant att inte något förbises. Det är bara när alla dessa förutsättningar sammanfaller som ”de som ägnar sig åt filosofistudiet kommer att skörda framgångar” (Isokrates (ca 390 f.Kr.) 2017, s. 187–91).<sup>21</sup>

Såväl Alkidamas *Om sofisterna* som Isokrates *Mot sofisterna* anses ha tillkommit omkring 390 f.Kr. Dessa skrifter är uttryck för den rådande rivaliteten mellan företrädarna för olika skolor samt deras behov att profilera sina egna utbildningsprogram gentemot konkurrenternas.<sup>22</sup> Men även om de var oense om vad som är god talekonst och därmed om hur filosofi ska användas på bästa sätt, så tycks de ha varit överens om att filosofi är något bra och ha haft en liknande uppfattning om vad filosofi är för något. Hos dem båda kan man skönja en syn på filosofi som liknar den som tas upp i *Rivalerna*, nämligen som en kompetens som bygger på bildning eller lärdom och som ska ligga till grund för förmågan att uttala sig på ett välformulerat sätt om alla slags ämnen. Om *Rivalerna* tillkommit i kölvattnet av dessa skrifter är det dock inte som ett inlägg i debatten om talekonsten eller som en kritik av Alkidamas eller Isokrates, utan snarare som en kritisk diskussion av en syn på filosofi som tycks ha varit rätt utbredd vid denna tid.

### En ny syn på filosofi

Mot synen på filosofi som en kompetens grundad på bildning eller lärdom skisserar Sokrates i slutet av *Rivalerna* ett alternativ som kretsar kring rättrådighet (*dikaïosynê*) och besinning (*sôphrosynê*), och som enligt honom utgör en form av politisk konst (*politikê*). Det är en syn på filosofi som är helt i linje med den som läggs fram i de platonska dialogerna.<sup>23</sup> I *Gorgias* säger Sokrates: ”Jag tror att jag är en av få athenare, för att inte säga den ende, som ägnar mig åt den sant politiska konsten och att jag är den ende i samtiden som bedriver politik” (521d). Att detta inte är politik i den gängse meningen gör Sokrates klart såväl i *Gorgias*, där han säger att han ”inte [tillhör] dem som sysslar med statens angelägenheter” (473e), som i *Försvarstalet*, där han påpekar: ”om jag hade ägnat mig åt politiken hade jag varit en död man för längesen och hade aldrig varit till någon nytta vare sig för er eller för mig själv. [...] Nej, om någon

21. För en mer ingående analys, se Too 1995, s. 151–99.

22. För en mer utförlig diskussion av rivaliteten mellan Isokrates och Alkidamas, se O’Sullivan 1992, s. 32–62.

23. Jfr Sprague 1976, s. 119–21.

verkligen ska strida för det som är rätt och bevara livet åtminstone en kort tid, då måste han verka enskilt, inte som offentlig person” (31d–32a). Det som avses med ”den sant politiska konsten” har alltså snarare att göra med en strävan efter att själv bli bättre och att även hjälpa andra att utvecklas i samma riktning.

Det vi får veta om denna konst i *Rivalerna* är synnerligen skissartat. Det vi bjuds på är däremot en uppvisning i denna konst. Verbet *kolazein*, som Stolpe översätter med ”tämja”, kan även betyda tukta, disciplinera eller fostra. Det är precis vad Sokrates gör med rivalen.<sup>24</sup> Genom att tillrättavisa honom så tycks Sokrates även lyckas få den som ägnat sig åt fysiska aktiviteter, och som betraktar filosofi som strunt, att inse att filosofi kan vara något fint och nyttigt. Han har därtill även fått pojkarna att skifta sitt intresse från himlafenomenen till den politiska konst som han visat prov på i sin diskussion med rivalen.<sup>25</sup> Sokrates har därmed sått ett frö av filosofisk kunskap i deras själar och på så sätt hjälpt samtliga på vägen mot en bättre kunskap om sig själva.<sup>26</sup>

## Litteratur

- Alkidamas. (ca 390 f.Kr.) 2017. ”Om Sofisterna”. I *Sofisterna*, red. och övers. Dimitrios Iordanoglou, s. 169–75. Stockholm: Ruin.
- Annas, Julia. 1985. ”Self-Knowledge in Early Plato”. I *Platonic Investigations*, red. Dominic O’Meara, s. 111–38. Washington, DC: Catholic University of America Press.
- Bruell, Christopher. 1987. ”On the Original Meaning of Political Philosophy: An Interpretation of Plato’s *Lovers*”. I *The Roots of Political Philosophy: Ten Forgotten Socratic Dialogues*, red. Thomas L. Pangle, s. 91–110. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Carlini, Antonio. 1962. ”Alcuni dialoghi pseudoplatonici e l’accademia di Arcesilao”, *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa* 31, s. 33–63.
- Centrone, Bruno. 2005. ”Die *Anterastai* und Platons erotische Dialoge”. I *Pseudoplatonica: Akten des Kongresses zu den Pseudoplatonica vom 6.–9. Juli 2003 in Bamberg*, red. K. Döring, M. Erler och S. Schorn, s. 37–49. Stuttgart: Steiner.
- Davis, Michael. 1985. ”Philosophy and the Perfect Tense: On the Beginning of Plato’s *Lovers*”. *Graduate Faculty Philosophy Journal* 10, s. 75–97.

24. För en mer ingående analys av denna aspekt av dialogen, se Katz och Polansky 2018.

25. I *Faidon* beskriver Sokrates hur han i sin ungdom själv genomgick en liknande vändning (96a–98b).

26. En tidigare version av föreliggande text presenterades vid Högre seminariet i filosofins historia vid Uppsala universitet. Jag är tacksam mot alla som deltog i diskussionen för intressanta frågor och kommentarer. Jag vill även tacka Mats Persson för värdefulla synpunkter.

- Diogenes Laertios. 2016. *Berömda filosofers liv och läror*. Övers. Johan Flemberg. Stockholm: Atlantis.
- Guthrie, W. K. C. 1978. *A History of Greek Philosophy: Volume 5, The Later Plato and the Academy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadot, Pierre. 2015. *Vad är antikens filosofi?* Övers. Jim Jakobsson. Göteborg: Daidalos.
- Isnardi, Margherita. 1954. "Note al dialogo pseudoplatonico *Anterastai*". *La parola del Passato* 9, s. 137–43.
- Isokrates. (ca 390 f.Kr.) 2017. "Mot Sofisterna". I *Sofisterna*, red. och övers. Dimitrios Iordanoglou, s. 187–191. Stockholm: Ruin.
- Katz, Emily och Ronald Polansky. 2018. "The Performance of Philosophizing in the Platonic *Lovers*". *American Journal of Philology* 139, s. 397–421.
- Ledger, Gerard R. 1989. *Re-Counting Plato: A Computer Analysis of Plato's Style*. Oxford: Clarendon Press.
- Liebersohn, Yosef Z. 1999. "Alcidamas' *On the Sophists*: A Reappraisal". *Eranos* 97, s. 108–24.
- Nightingale, Andrea Wilson. 1995. *Genres in Dialogue: Plato and the Construct of Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- O'Sullivan, Neil. 1992. *Alcidamas, Aristophanes and the Beginnings of Greek Stylistic Theory*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Pageau St-Hilaire, Antoine. 2014. "La double signification de la philosophie politique socratique dans *Les Amoureux Rivaux*". *Ithaque* 14, s. 1–24.
- Platon. 2000–2009. *Skrifter* 1–6, övers. Jan Stolpe. Stockholm: Atlantis.
- Schleiermacher, Friedrich. 1809. *Platons Werke II* 3. Berlin: Realschulbuchhandlung.
- Souilhé, Joseph. 1962. *Platon: Œuvres Complètes*, vol. 13, del 2. Paris: Les Belles Lettres.
- Sprague, Rosamond Kent. 1976. *Plato's Philosopher-King: A Study of the Theoretical Background*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- Thesleff, Holger. 1982. *Studies in Platonic Chronology*. Helsingfors: Societas Scientiarum Fennica.
- Too, Yun Lee. 1995. *The Rhetoric of Identity in Isocrates*. Cambridge: Cambridge University Press.